

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
 - 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 76 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De koloniale relatie tussen Nederland(ers) en Nederlands-Indië

1 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De zestiende eeuw was de tijd waarin (op basis van een nieuw mens- en wereldbeeld) nieuwe inzichten in de geografie het ondernemen van ontdekkingsreizen naar nieuwe zeeroutes stimuleerden.

2 maximumscore 5

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De patriotten verzetten zich tegen de (ondemocratische) regentenoligarchie die de VOC bestuurde, omdat in hun politieke opvatting de actieve burgers nergens uitgesloten mochten worden (ook niet van de lucratieve handel op de koloniën) 2
- De negentiende-eeuwse liberalen verzetten zich tegen (te grote) staatsinvloed in het bestuur/de exploitatie van de kolonie (via de NHM/het BB) / de uitsluiting van particulier initiatief in de exploitatie van de kolonie door het Cultuurstelsel, vanwege hun opvatting over vrijhandel/de terughoudende rol die de overheid in de economie moest spelen 2
- In beide opvattingen komt naar voren dat meer burgers de kans moesten hebben deel te nemen aan de exploitatie van de kolonie 1

3 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

In de bron komen als aspecten van het Cultuurstelsel naar voren (twee van de volgende):

- de verbouw van handelsgewassen voor de export (indigo/suiker).
- het aandeel in de opbrengst voor ambtenaren/regenten via de cultuurprocenten.
- de uitputting van de grond/de verwaarlozing van de voedselproductie door de teelt van exportgewassen.

per juist aspect 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Raden Saleh constateert rond 1852 dat in de suikerteelt enige verlichting op is getreden in het zware lot van de Javaanse boeren 1
- wat door de tabel wordt bevestigd, omdat de suikerproductie in 1855 daalt naar het niveau van 1845/onder het niveau blijft van 1850, wat duidt op een vermindering van de druk op de boeren om veel suiker te produceren 1
- waardoor de waarneming van Raden Saleh op grotere delen van Java van toepassing lijkt te zijn dan alleen op de omgeving van Bandung / een betrouwbare/representatieve bron lijkt te zijn 1

5 maximumscore 6

Een juist antwoord bevat de volgende elementen:

- Een juiste uitleg van het doel van de Atjeh-oorlog (bijvoorbeeld het voorkomen dat een strategisch belangrijk deel van Indonesië in handen van een andere kolonisator zou vallen/het bestrijden van zeeroverrij) 1
- Een juiste uitleg van het doel van de "politieele acties" (bijvoorbeeld het tegenhouden van een snelle onafhankelijkheid van Indonesië/het bestrijden van de Republiek) 1
- Een juiste uitleg van de kritiek op de Atjeh-oorlog (bijvoorbeeld het bleek een zeer bloedige/langdurige/kostbare strijd te zijn) 1
- Een juiste uitleg van de kritiek op de "politieele acties" (bijvoorbeeld dat Nederland hiermee tegen de Verenigde Staten/de Veiligheidsraad/de wereldopinie inging / dat het hier ging om een koloniale oorlog die in de tijd na de Tweede Wereldoorlog niet meer gepast was) 1
- Een juiste uitleg waarom de naam "pacificatie" politiek gekleurd is (bijvoorbeeld een veroveringsoorlog werd voor de publieke opinie gepresenteerd als een campagne om rust en orde te brengen) 1
- Een juiste uitleg waarom de naam "politieele actie" politiek gekleurd is (bijvoorbeeld dat voorkomen moest worden dat deze militaire operatie als een (veroverings)oorlog werd gezien, maar moest lijken op een binnenlands (politie) probleem) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De Ethische Politiek was gericht op het verbeteren van het welzijn van de Indonesische bevolking, vooral op het gebied van de gezondheidszorg en het onderwijs. De foto is bruikbaar bij de passage over de Ethische Politiek, omdat er uit blijkt dat de Nederlandse overheid zich bekommerde om de gezondheid van de hele bevolking tijdens een pestepidemie 2
- De Indische maatschappij was gesegregeerd: inheemsen, Vreemde Oosterlingen en Europeanen hadden elk een eigen juridische en maatschappelijke status. De bron toont deze segregatie: er zijn gescheiden wasvoorzieningen / de Europeanen hebben betere voorzieningen 2

7 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De Ethische Politiek pretendeerde het welzijn van de inlanders centraal te stellen, maar het belang van de Nederlanders stond voorop. Europeanen werden belangrijker gevonden, zoals de bron laat zien door het verschil in faciliteiten voor Europeanen en "inlanders" / de pestepidemie richtte economische schade aan en moest daarom bestreden worden/was gevaarlijk voor de gezondheid van de Nederlanders.

8 maximumscore 4

Uit het antwoord moet blijken dat:

twee punten van kritiek van Snouck Hurgronje op de Volksraad zijn:

- dat de Volksraad alleen in schijn een vertegenwoordigend lichaam is / dat er geen vrijheid van meningsuiting is / dat niet alle klassen vertegenwoordigd zijn 1
- dat de Volksraad niet de wetgevende macht van Nederlands-Indië wordt (het is slechts adviesorgaan) 1

Bij de herziening van de Volksraad in 1925 is met de kritiek van Snouck Hurgronje

- geen rekening gehouden, omdat de onevenredige verdeling van de zetels niet veranderd is, waardoor er geen representatieve vertegenwoordiging ontstond 1
- wel rekening gehouden, omdat de Volksraad een medewetgevend orgaan werd 1

9 maximumscore 2

De juiste volgorde is 6, 3, 5, 7, 2, 1, 4.

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt één scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
10	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Soekarno speculeert over 'bevrijding' van Nieuw-Guinea 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Dit zal de Nederlandse regering verontrust hebben, omdat er vastgehouden wordt aan het Nederlandse gezag over Nieuw-Guinea 	2
11	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: Het vaststellen van een officiële taal voor het hele land, het Bahasa Indonesia, was een stap in de richting van de eenheidsstaat die de Republiek Indonesië wilde zijn.	
12	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is: Er is in de prent sprake van:	
	<ul style="list-style-type: none"> • westers superioriteitsgevoel, omdat er een ongelijkwaardige verhouding tussen Nederland en Nieuw-Guinea bestaat in de prent 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • wat Opland laat zien door Nieuw-Guinea af te beelden als een klein zwart weeskindje met een botje door haar neus/Luns veel groter af te beelden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • nationaal prestige, omdat Nederland Nieuw-Guinea overdraagt aan de UNO/de Verenigde Naties in plaats van aan Indonesië 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • wat Opland laat zien door Luns tegen de zin van een huilende De Quay Nieuw-Guineetje naar het UNO weeshuis te laten brengen 	1

Ten oorlog! Europese oorlogen 1789 - 1919. Oorlog als maatschappelijk fenomeen

13	maximumscore 2
Voorbeeld van een juist antwoord is:
De algemene dienstplicht paste volgens de Franse regering bij de revolutionaire idealen, omdat alle Fransen daardoor gelijk deelnamen aan de verdediging van hun vaderland/de revolutie.	
14	maximumscore 3
Een juist antwoord bevat de volgende elementen:	
	• een juiste weergave van de negatieve mening van de tekenaar over Napoleon (bijvoorbeeld dat Napoleon een onderdrukker is)	1
	• een juist daarbij passend element uit de prent (bijvoorbeeld dat Napoleon op een troon zit die op doodshoofden/mensen drukt)	1
	• een juiste reden waarom deze prent niet past bij het beeld dat Napoleon buiten Frankrijk wil uitdragen (bijvoorbeeld Napoleon ziet zich het liefst afgebeeld als bevrijder van alle volken van het onderdrukkende/niet-verlichte Ancien Régime en niet zoals op deze prent als onderdrukker)	1

Vraag	Antwoord	Scores
15	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat in de periode van de restauratie de functie van de legers veranderde naar een meer intern gerichte macht in handen van de vorsten/met beroepssoldaten de eigen bevolking makkelijker in bedwang gehouden kan worden.</p>	
16	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Britten hebben zich slecht voorbereid op de Krimoorlog, omdat er niets geregeld is voor de verzorging van de gewonden, er zijn geen chirurgen/er is geen verband/er zijn geen goede verplegers, wat aansluit bij de oorlogvoering in de tijd van de Napoleontische oorlogen • De correspondent wijst erop dat dit een zaak is die de regering moet aanpakken/dat Frankrijk wel goed voorbereid is / geeft indirect het falen van de regering aan (doet een beroep op de vaderlandse eer) en probeert daarmee de publieke opinie te mobiliseren 	<p>2</p> <p>2</p>
17	<p>maximumscore 3</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de Britse regering Florence Nightingale opdracht gaf de militaire gezondheidszorg te reorganiseren • wat tot de discussie leidde of de medische verzorging van de soldaten een taak voor het leger zelf was of dat dit door andere organisaties moest gebeuren (waardoor er meer geld en personeel vrijkwam voor de oorlogvoering die daardoor zou verhevigen) 	<p>1</p> <p>2</p>
18	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Pruisische legerleiding probeert de soldaten voor de oorlog van 1870 te winnen door (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – de instelling van een nieuw IJzeren Kruis. – de strijd tegen Napoleon in herinnering te roepen (door het jaartal 1813). – de soldaten aan te spreken op hun vaderlandsliefde/liefde voor hun vorst. • In 1813 is er bewust een coalitie gevormd van Duitse staten om Napoleon te verslaan, en nu in 1870 begint ook de strijd tegen Napoleon (III) / in 1813 was de Volkerenslag bij Leipzig waar Pruisen een belangrijke rol bij de overwinning speelde 	<p>2</p> <p>2</p>
19	<p>maximumscore 2</p> <p>De juiste volgorde is: 3, 2, 5, 4, 1, 6.</p>	
<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt één scorepunt toegekend.</i></p>		

Vraag	Antwoord	Scores
20	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Het paleis van Versailles was een nationaal symbool, en maakte duidelijk dat Frankrijk verslagen was 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Deze vernedering riep de Franse revanchegedachte op / maakte het Duitse keizerrijk tot aartsvijand van Frankrijk 	1
21	maximumscore 5 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Oostenrijk gedraagt zich agressief (als een dreigende roofvogel) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> tegenover Servië, dat zich trots opstelt (als een haan) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> waarbij Servië zich gesteund weet door het machtige Rusland (de beer die op de achtergrond blijft) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Omdat Rusland een rol op de achtergrond krijgt/als wat stiekem wordt afgebeeld/gezien kan worden als aanstichter/opstoker van Servië, past dit niet bij het beeld dat Rusland wil uitdragen 	2
22	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Duitsland kan zich (door de vrede met Rusland) concentreren op de strijd aan het westelijk front 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De Verenigde Staten nemen deel aan de oorlog/Amerikaanse troepen worden in de zomer van 1918 ingezet aan de kant van de Geallieerden 	1
23	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Ten aanzien van de betrouwbaarheid: <ul style="list-style-type: none"> Vóór: de Britse opperbevelhebber stuurt een officieel rapport aan de Britse regering 	1
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> Tegen: als opperbevelhebber/verantwoordelijke heeft hij er belang bij de zaken mooier voor te stellen dan in werkelijkheid het geval is. 	
	<ul style="list-style-type: none"> Ten aanzien van representativiteit: <ul style="list-style-type: none"> Vóór: het is de mening van de opperbevelhebber van wie mag worden verwacht dat hij gedachten van de gehele legerleiding vertolkt. 	1
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> Tegen: als opperbevelhebber zal hij niet de mening van alle soldaten vertegenwoordigen/staat hij erg ver van het front. 	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Duitsland wordt voorgesteld als een barbaars monster dat de Duitse 'Kultur' met geweld wil verbreiden/de cultuur wil vernietigen/dat de Verenigde Staten wil binnenvallen, en daarvan moet worden weerhouden / er moet een eind worden gemaakt aan het Duitse militarisme (op de helm) dat staat voor barbaarsheid 1
- Enerzijds heeft Duitsland zich inderdaad agressief opgesteld tegenover België/Frankrijk / heeft in België/Frankrijk cultuurschatten verwoest 1
- anderzijds is Amerikaans grondgebied nooit rechtstreeks door Duitsland belaagd / betreft het hier propaganda 1
- Dit affiche kan geen onderdeel zijn van een Amerikaanse overheids campagne, omdat in 1916 de Verenigde Staten nog neutraal zijn / de Amerikaanse overheid door deze weergave de eigen Duitse inwoners (nodeloos) zou grieven 1

25 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Doordat het leger zo de mythe kon handhaven dat het niet verslagen was (omdat de burgerregering de wapenstilstand sloot), kon de nederlaag geweten worden aan de democraten die verraad hadden gepleegd / het leger in de rug hadden gestoken.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 20 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 Vincent Houben, Van Kolonie tot eenheidsstaat. Indonesië in de negentiende en twintigste eeuw, Leiden 1996, pag. 24.
- bron 2 ontleend aan: Changing economy in Indonesia, Volume 1, Den Haag, 1975, tabel 4.
- bron 3 Het aanzien van Nederlands-Indië, Amsterdam 1978, pag. 83.
- bron 4 C. Fasseur, (red.), Geld en geweten, een bundel opstellen over anderhalve eeuw Nederlands bestuur in de Indonesische archipel, deel II, 's Gravenhage 1980, pag. 77.
- bron 5 J.A. Jonkman, Nederland en Indonesië beide vrij, Assen 1977, pag. 213.
- bron 6 Algemene Geschiedenis der Nederlanden, deel 15, Bussum 1981, pag. 439.
- bron 7 Jean Tullard, Napoleon en het intellectuele leven, I. De pers, In: Napoleon en het empire deel I, Amsterdam 1970, pag. 235.
- bron 8 B. Dossey, Florence Nightingale, mystic, visionary, healer, zonder plaats 2000, pag. 110-111.
- bron 9 ontleend aan: Frank Becker, Bilder von Krieg und Nation, Die Einigungskriege in der bürgerlichen Öffentlichkeit Deutschlands 1864-1913, München 2001, pag. 314.
- bron 10 R.L. Schuursma (red.), 14-18, De Eerste Wereldoorlog, Amsterdam 1975-1976, pag. 159.
- bron 11 ontleend aan: <http://www.firstworldwar.com/source/haigcambraidespatch.htm>
- bron 12 Imperial War Museum, Londen.